

Motion till riksdagen 2021/22:4668

av **Ulla Andersson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2021/22:217 Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2021/22:217 i den del som avser förslag om utökade befogenheter för Skatteverket att göra kontrollbesök.
2. Riksdagen avslår proposition 2021/22:217 i den del som avser förslaget om att avskaffa möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning av folkbokföringslagstiftningen i syfte att avkriminalisera hemlösa och andra personer som inte ägnat sig åt välfärdsbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet anser att det är viktigt att ordning och reda råder i folkbokföringen, inte minst för att komma till rätta med organiserad kriminell verksamhet som riktas mot välfärdssystemen. Dessvärre har åtgärder som regeringen vidtagit i syfte att stärka ordningen och kontrollen i folkbokföringssystemet fått oönskade effekter. På regeringens initiativ återinfördes folkbokföringsbrottet den 1 juli 2018. Genom lagändringen infördes ett straffansvar när någon uppsåtligen lämnar oriktig uppgift till grund för beslut om folkbokföring eller inte fullgör sin anmälningsskyldighet och åtgärden innebär fara i bevishänseende. Det är också möjligt att dömas för grovt folkbokföringsbrott. Vänsterpartiet har tidigare i flera sammanhang, bl.a. i ett utskottsinitiativ till riksdagens skatteutskott, lyft frågan om att kriminaliseringen främst drabbat personer som är hemlösa. En granskning som Hem och Hyra gjorde 2021 visar att ytterst få av de personer som dittills fällts för folkbokföringsbrott kunde knytas till organiserad brottslighet, den typen av brottslighet som regeringen ville komma åt med kriminaliseringen. Och av de fall där band till organiserad brottslighet ändå kunde bevisas hade de flesta adresserna ingen koppling till välfärdsbrott. Vänsterpartiet

föreslog av den anledningen att regeringen skulle återkomma till riksdagen med en ändrad folkbokföringslagstiftning som avkriminaliserar hemlösa och ser till att personer som inte ägnat sig åt välfärdsbrott inte heller kan åtalas för folkbokföringsbrott. Dessvärre föll utskottsinitiativet då en majoritet inte stod bakom förslaget. Sedan dess har problemen med den nya lagstiftningen fortsatt.

3 Regeringens förslag

Regeringen föreslår bl.a. i sin proposition att Skatteverket ska få utökade möjligheter att göra kontrollbesök. Syftet är att komma till rätta med problemet att någon felaktigt är folkbokförd på en fastighet eller i en lägenhet som någon annan är folkbokförd på, äger eller hyr. Skatteverket föreslås under vissa förutsättningar kunna besluta att personen i stället ska folkbokföras i den kommun där han eller hon tidigare var folkbokförd, men inte på en viss fastighet, till dess något annat har beslutats. Vidare föreslås att möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist slopas.

I propositionen föreslår regeringen också åtgärder för att stärka identitetskontrollen. För att stärka kontrollen när en person t.ex. anmäler flytt till Sverige föreslås att den som lämnar sådan anmälan ska inställa sig personligen hos Skatteverket för identitetskontroll. Vid identitetskontrollen ska den som har ett pass, identitetskort eller en motsvarande handling på begäran överlämna handlingen för kontroll. Den som har ett uppehållstillståndskort ska på begäran överlämna detta. För att ytterligare stärka identitetskontrollen i samband med bl.a. inflyttning lämnas förslag som innebär att Skatteverket ges möjlighet att kontrollera biometriska uppgifter som finns lagrade i de handlingar som ska överlämnas vid kontrollen. Den som är föremål för identitetskontroll ska vara skyldig att på begäran låta Skatteverket ta fingeravtryck och en ansiktsbild.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Regeringens proposition innehåller några förslag som Vänsterpartiet ställer sig bakom. Bland annat föreslås åtgärder för att komma till rätta med problemet att personer olovligen folkbokför sig på en adress. Vi anser att det är positivt att sådana olovliga folkbokföringar lättare ska kunna avslutas. Om en person anmäler att en annan person felaktigt är folkbokförd på samma adress innebär folkbokföringslagens nuvarande reglering att personen med misstänkt felaktig folkbokföring ska kvarstå med den folkbokföringen till dess att Skatteverkets bosättningsutredning har avslutats och ett beslut om var personen ska anses bosatt har fattats. I vissa fall blir utredningstiden lång, vilket kan påverka den eller de personer som rätteligen är folkbokförda på adressen mycket negativt, i synnerhet om t.ex. polis och kronofogde söker den olovligt folkbokförda personen. Vidare kan rätten till ekonomiskt bistånd och bostadsbidrag påverkas. Regeringen föreslår i propositionen att om en person sannolikt är felaktigt folkbokförd på en fastighet eller lägenhet och detta leder till besvär för någon annan som är folkbokförd på samma fastighet eller lägenhet eller som äger eller hyr fastigheten eller lägenheten, får personen i stället folkbokföras i den kommun där han eller hon senast

var folkbokförd, till dess något annat har beslutats. Om personen inte har varit folkbokförd i någon annan kommun får han eller hon folkbokföras i den aktuella kommunen.

Dessvärre innehåller regeringens proposition även ett par förslag som Vänsterpartiet inte kan ställa sig bakom. Här nedan redogör vi för skälen för våra ställningstaganden.

4.1 Utökade befogenheter att göra kontrollbesök

Det finns sedan den 1 juli 2018 möjligheter för Skatteverket att besluta om kontrollbesök för att kontrollera en viss persons bosättning i syfte att bedöma frågan om folkbokföring. Kontrollbesöket får bara genomföras där den enskilde är folkbokförd, har uppgett sig vara bosatt eller där det annars finns anledning att anta att hen är bosatt. Vid kontrollbesöket får Skatteverket begära att den person som besöket avser lämna uppgift om sin identitet. Skatteverket behöver inte före besöket underrätta den person som ska kontrolleras om beslutet att göra kontrollbesök. Kontrollbesök kan endast göras i ett bosättningsärende om en viss individ och först sedan andra utredningsåtgärder är uttömda.

Regeringen föreslår i sin proposition att Skatteverket ska få möjlighet att göra kontrollbesök redan som första utredningsåtgärd för att kontrollera en persons bosättning. Om det finns skäl för det ska Skatteverket också få besluta om kontrollbesök på en fastighet eller i en lägenhet för att kontrollera vilka som kan anses bosatta där. Kontrollbesöken ska alltså inte längre behöva inrikta sig på en specifik person. Skatteverket föreslås även vid ett kontrollbesök få begära att de personer som befinner sig på fastigheten eller i lägenheten lämnar uppgift om sin identitet. Myndigheten ska inte behöva lämna någon underrättelse om ett beslut om kontrollbesök före besöket.

Sveriges advokatsamfund skriver i sitt remissvar att det måste ställas höga krav på behov och proportionalitet för att det ska anses rättfärdigat att kontrollbesök ska få genomföras som första utredningsåtgärd. Advokatsamfundet ifrågasätter om det finns tillräckligt underlag för att dra slutsatsen att det är nödvändigt att införa en sådan möjlighet och anser att befintliga regler bör utvärderas mer grundligt först.

Vänsterpartiet har viss förståelse för att kontroller av personers bosättning ibland behöver utföras. Det kan t.ex. handla om misstänkt organiserad kriminalitet riktad mot välfärden eller om det kommit in en anmälan från en person om att någon annan har folkbokfört sig olovligen på hans adress. I likhet med Advokatsamfundet anser vi dock att regeringens förslag är oproportionerligt. Vi anser att det är orimligt om Skatteverket, inom ramen för folkbokföringsverksamheten, ska få möjlighet att kontrollera identiteten på alla människor som av någon anledning råkar befinna sig i en viss bostad när myndigheten knackar på. Vidare är förslaget om att kontrollbesök ska kunna vidtas som första utredningsåtgärd för långtgående. Redan i dag har Skatteverket omfattande möjligheter att göra kontrollbesök. Vi ser ingen anledning till att dessa befogenheter ska utökas.

Riksdagen bör avslå proposition 2021/22:217 i den del som avser förslag om utökade befogenheter för Skatteverket att göra kontrollbesök. Detta bör riksdagen besluta.

4.2 Möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist avskaffas

Enligt folkbokföringslagen ska en person normalt vara folkbokförd på den fastighet och, i förekommande fall, i den lägenhet där hen anses som bosatt. Om en persons bosättning inte kan knytas till en särskild fastighet men till en viss kommun ska hen anses bosatt i kommunen. Kan en persons bosättning med tillämpning av bestämmelser i folkbokföringslagen inte hänföras till en fastighet eller ens till en kommun och finns inga uppgifter eller indikationer som talar för att personen ska avregistreras från folkbokföringen som utflyttad, anses hen sakna känd hemvist. En person som saknar känd hemvist ska folkbokföras under rubriken Utan känd hemvist. Den som oavbrutet under två år saknat känd hemvist ska avregistreras från folkbokföringen som försvunnen.

Regeringen föreslår i sin proposition att möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist ska avskaffas. En person som i en bosättningsutredning inte kan knytas till en fastighet eller kommun och inte heller är utflyttad ska avregistreras från folkbokföringen som försvunnen.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) tillstyrker i sitt remissvar förvisso förslaget men befarar att de bostadslösa situation inte beaktats tillräckligt. Att en person inte medverkar i en bosättningsutredning kan enligt ISF bero på bristande vilja men även på bristande förmåga. Vidare lyfter ISF det faktum att utredningen inte redogör för hur socialförsäkringsförmåner till sådana personer kommer att påverkas av förslaget. Det kan antas att många ofrivilligt bostadslösa befinner sig i en utsatt situation och har svårt att tillvarata sin rätt. Även om den som avregistreras från folkbokföringen enkelt kan bli registrerad igen är det inte säkert att den berörde har tillräcklig kunskap och förmåga att agera. För den myndighet som överväger att dra in en socialförsäkringsförmån kan det dessutom vara svårt att komma i kontakt med en bostadslös försäkrad. Det finns därför risk för att en utsatt person som förlorar sin pension eller annan socialförsäkringsförmån blir ännu mer utsatt. Även Kammarrätten i Stockholm skriver i sitt remissvar att det kan förekomma fall där en enskild inte förmår att medverka i en bosättningsutredning och att detta bör beaktas. Botkyrka kommun ser risker med förslaget för den grupp som har svag eller ingen förankring på bostadsmarknaden och menar att det skulle kunna skapa en situation där en grupp som redan har få alternativ hamnar i en än mer utsatt situation.

Vänsterpartiet ser i likhet med remissinstanserna stora risker med förslaget, särskilt när det gäller konsekvenserna för hemlösa personer. Om personer registreras som försvunna utan att faktiskt vara det kommer detta i sin tur att påverka andra förmåner och rättigheter. Det är inte rimligt att människor ska riskera att förlora sin pension eller andra ersättningar från socialförsäkringarna. Förvisso kan en person som registrerats som försvunnen enkelt bli folkbokförd igen genom att inställa sig vid ett servicekontor. Vänsterpartiet anser dock att risken är stor för att människor som befinner sig i en socialt utsatt situation, utan boende och kanske även med annan problematik som missbruk och psykisk ohälsa, inte förmår att folkbokföra sig på nytt. Att ta bort den tvåårsgräns som i dag gäller för att den som är utan hemvist ska registreras som försvunnen förbättrar inte på något sätt situationen för redan utsatta människor. Regeringen borde, i stället för att föreslå regler som bidrar till att utesluta människor ur samhället, ta fram åtgärder för hur de personer som i dag är registrerade utan hemvist ska få ett boende. Vänsterpartiet anser för övrigt att hemlösa och utsatta personer aldrig ska riskera att registreras som försvunna, i synnerhet inte barn. Regeringen borde återkomma med förslag på hur folkbokföringslagen bättre kan anpassas till utsatta människors behov. Då

en sådan översyn ligger utanför ramen för det nu aktuella ärendet framför vi inte något konkret yrkande i detta sammanhang.

Riksdagen bör avslå proposition 2021/22:217 i den del som avser förslaget om att avskaffa möjligheten att bli folkbokförd utan känd hemvist. Detta bör riksdagen besluta.

4.3 Behovet av att utvidga straffansvaret eller anmälningsskyldigheter i folkbokföringslagen

Regeringen skriver i sin proposition att den ser ett behov av att införa ytterligare anmälningsskyldigheter eller utvidga straffansvaret i folkbokföringslagen. Regeringen avser att överväga sådana åtgärder i ett annat sammanhang.

Vänsterpartiet anser att det kan finnas anledning att se över frågan om organiserad handel med adresser och kopplingen till grov kriminalitet. Vi är dock inte beredda att införa fler repressiva åtgärder i folkbokföringslagen för människor som inte sysslar med grovt kriminell verksamhet.

Regeringen bör tillsätta en utredning av folkbokföringslagstiftningen i syfte att avkriminalisera hemlösa och andra personer som inte ägnat sig åt välfärdsbrott. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ulla Andersson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ciczie Weidby (V)